

Jak muzyka opowiada – zajęcia plastyczno-muzyczne

- Jak muzyka opowiada – zajęcia plastyczno-muzyczne

Źródło: online-skills.

Ważne daty

1810-1856 – lata życia Roberta Schumanna, wybitnego kompozytora epoki romantyzmu

1835-1921 – lata życia Camille Saint-Saënsa, jednego z najwybitniejszych kompozytorów późnego romantyzmu, pochodził z Francji

1839-1881 – lata życia Modesta Musorgskiego, jednego z najważniejszych rosyjskich kompozytorów narodowych, obdarzonego największym talentem członka grupy nazywanej Potężną Gromadką (albo Wielką Piątką)

1843-1907 – lata życia Edwarda Griega, kompozytora, pianisty i dyrygenta norweskiego pochodzenia szkockiego

1844-1908 – lata życia Mikołaja Rimski-Korsakowa, który był członkiem słynnej rosyjskiej Potężnej Gromadki; uważa się go też za *ojca* orkiestracji, ponieważ w mistrzowski sposób się nią posługiwał

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

I. Indywidualna i zespołowa ekspresja muzyczna.

4. W zakresie słuchania i percepcji muzyki. Uczeń:

3) rozpoznaje i analizuje utwory muzyczne określając ich elementy, nastrój i charakter, formułuje wypowiedzi, stosując pojęcia charakterystyczne dla języka muzycznego;

4) przedstawia słuchaną muzykę za pomocą środków pozamuzycznych (łączy muzykę z innymi obszarami wiedzy):

b) rysuje, maluje oraz układa teksty do muzyki,

c) werbalizuje emocje i odczucia,

d) opisuje słowami cechy i charakter słuchanych utworów.

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.

1. Uczeń zna, rozumie i wykorzystuje w praktyce:

2) określa podstawowe elementy muzyki (rytm, melodię, harmonię, agogikę, dynamikę, kolorystykę, artykulację).

Nauczysz się

wymieniać trzy podstawowe elementy dzieła muzycznego – melodyka, rytmika, harmonika;

wymieniać elementy dzieła muzycznego: artykulacja, agogika, dynamika oraz kolorystyka;

definiować pojęcie – muzyka programowa;

analizować utwór muzyczny pod kątem elementów dzieła muzycznego.

Przypomnienie wiadomości dotyczących trzech podstawowych elementów dzieła muzycznego

Rytmika – **element muzyki**, dotyczący wszystkich zjawisk rytmicznych występujących w określonym utworze.

Melodyka – element muzyki, który dotyczy następstwa dźwięków mających różną wysokość.

Harmonika – element muzyki, który porządkuje współbrzmienie dźwięków w utworze.

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj podane definicje.

RYTMIKA

element muzyki, który
porządkuje współbrzmienie
dźwięków w utworze

MELODYKA

element muzyki, dotyczący
wszystkich zjawisk rytmicznych
występujących w określonym
utworze

HARMONIKA

element muzyki, który dotyczy
następstwa dźwięków mających
różną wysokość

Źródło: Anna Filipiska.

Zobacz także

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj podane definicje.

element muzyki, który porządkuje współbrzmienie dźwięków w utworze -

element muzyki, który dotyczy następstwa dźwięków mających różną wysokość -

element muzyki, dotyczący wszystkich zjawisk rytmicznych występujących w określonym utworze -

MELODYKA

HARMONIKA

MELODYKA

RYTMIKA

RYTMIKA

HARMONIKA

Źródło: online-skills, licencja: CC BY 3.0.

Czym jest muzyka?

Muzyka jest sztuką, która wpływa na naszą psychikę za pomocą dźwięków. Inspiruje, pobudza wyobraźnię, dlatego słuchając utworów muzycznych bardzo często możemy nadać im tytuły.

Prezentacja utworu: Modest Musorgski, *Noc na Łysej Górze*

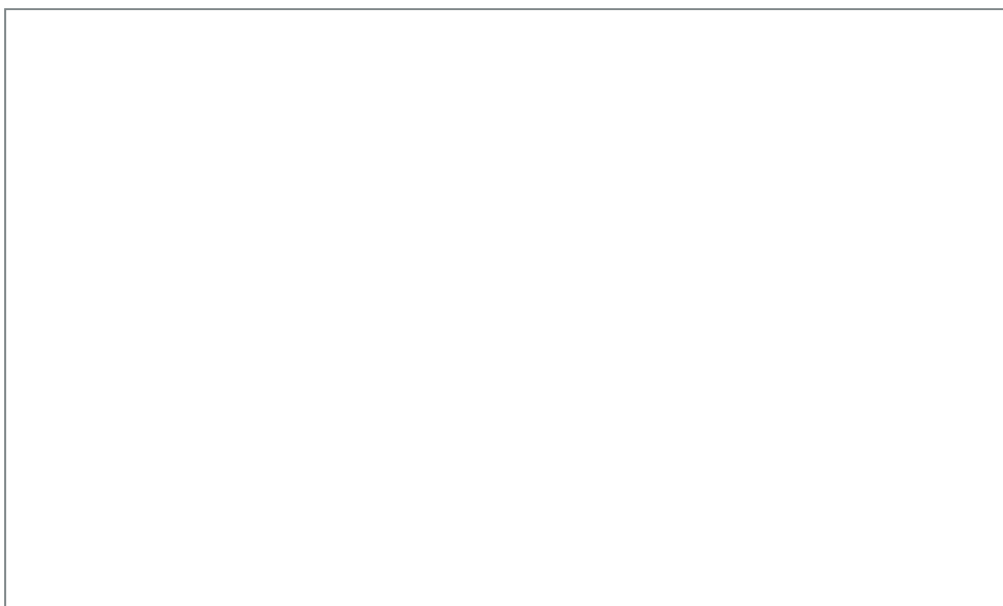
Polecenie 1

Wysłuchaj utworu i zastanów się, jaki inny tytuł Ty nadałbyś wysłuchanej kompozycji? Za pomocą programu MiniPaint namaluj własną ilustrację do utworu.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DbqQmZX0k>

Modest Musorgski, "Noc na Łysej Górze", online-skills, CC BY 3.0

Na nagraniu utwór Noc na Łysej Górze, autorstwa Modesta Musorgskiego. Utwór, w wykonaniu orkiestry symfonicznej, jest bardzo dynamiczny. Rozpoczyna się dynamiczną grą smyczków, w czasie gry instrumenty wykonują crescendo i decrescendo, które może imitować ogień lub dynamiczny taniec. Słychać głośną grę instrumentów dętych. Muzyka jest szalona. Czasami słychać rytmy taneczne.

Muzyka programowa

“(Pod pojęciem muzyki programowej rozumiemy muzykę instrumentalną o pozamuzycznej treści, którą wskazuje tytuł lub program. Na treść może się składać np. ciąg zdarzeń, sytuacji, obrazów lub myśli. Pobudza on wyobraźnię kompozytora, a fantazję słuchacza prowadzi w określonym kierunku.

Ulrich Michels, *Atlas muzyki*, t. I, Warszawa 2002, s.129.

Głównym celem muzyki programowej jest zaprezentowanie słuchaczowi pewnych treści nie dostrzegalnych na pierwszy rzut oka. Treści te mogą wynikać z inspiracji jakie kompozytor znalazł w innym dziele literackim, malarskim. Często inspiracją mogła być natura lub jego własnych przeżycia. W tego typu utworach występują zjawiska pozamuzyczne np. odgłosy przyrody, cywilizacji.

Muzyka ilustracyjna, tzn. naśladująca zjawiska pozamuzyczne za pomocą środków dźwiękonaśladowczych, była znana już w czasach starożytnych, gdzie w utworach często naśladowano odgłosy walki, dźwięki wydawane przez zwierzęta lub odgłosy zjawisk przyrody.

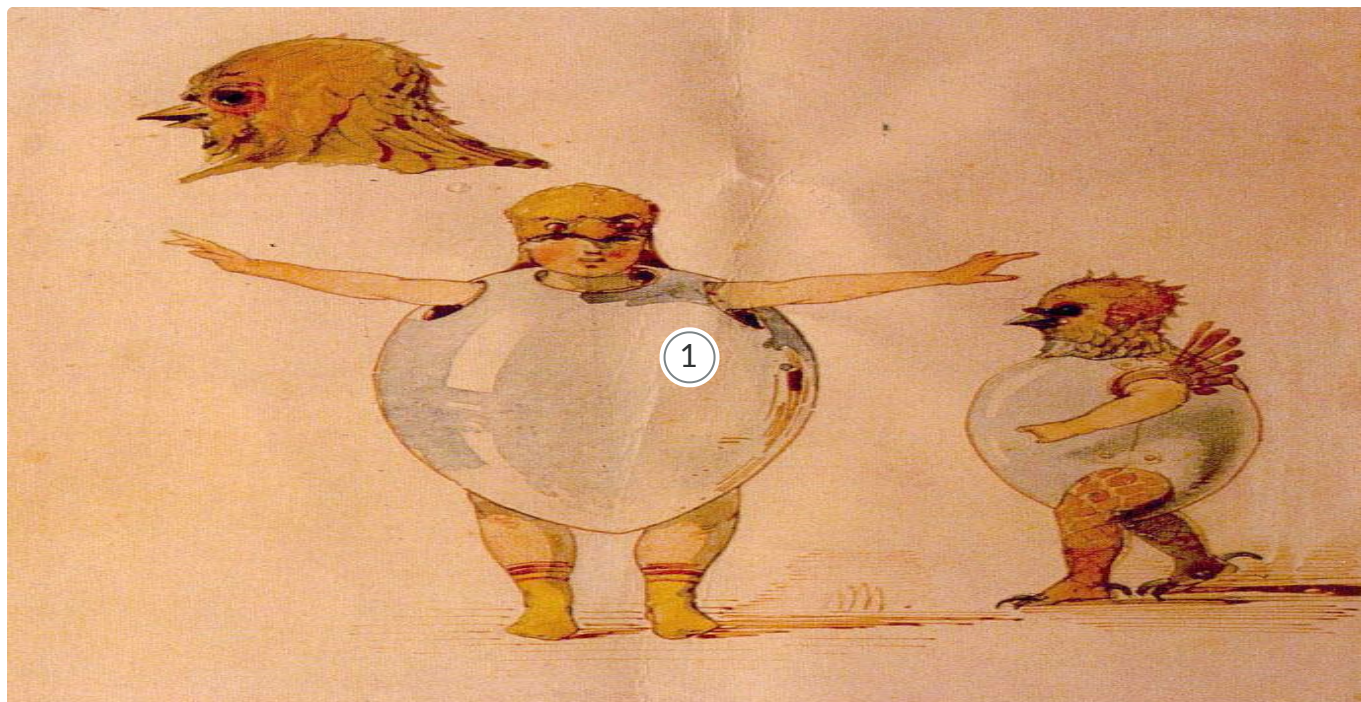
Artykulacja jako jeden z elementów dzieła muzycznego

Według *Słowniczka muzycznego* pod red. J. Habeli artykulacja to:

“(sposób wykonywania kolejno następujących po sobie lub współbrzmiących dźwięków; do najważniejszych rodzajów artykulacji należą: „legato, 'staccato, 'portato (...)

Źródło: Jerzy Habela, *Słowniczek muzyczny*, PWM, Kraków 1998 s. 19

W najprostszym wytłumaczeniu artykulacja to oznaczenia na partyturze, które określają w jaki sposób muzyk musi zagrać dźwięk. Zwróć uwagę w jaki sposób został zagrany poniższy utwór.

1

Utwór: *Taniec kurcząt w skorupkach* z cyklu *Obrazki z wystawy* autorstwa Modesta Musorgskiego

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

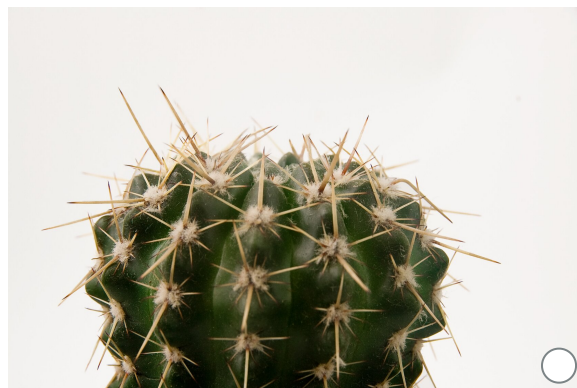
Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

Szkic kostiumów do baletu „Trilby” do którego nawiązał Musogórski podczas pisania „Tańca kurcząt w skorupkach”, meakultura.pl
CC BY 3.0 (Fotografia); Modest Musorgski, „Obrazki z wystawy” – „Taniec kurcząt w skorupkach”, AMFN, CC BY 3.0

Jak zapewne zauważyłeś instrumentalista wydobywał dźwięki krótko i ostro. To tak zwane **staccato**. Zapoznaj się z definicjami pozostałych dwóch rodzajów artykulacji – **legato** i **portato**. Rodzajów artykulacji jest więcej, ale te trzy są najważniejsze, ponieważ tylko te można uzyskać grając na większości instrumentów.

Ćwiczenie 3

Wysłuchaj powyższego utworu muzycznego i wybierz ilustrację, która ze względu na artykulację obrazuje charakter usłyszanej kompozycji. Zwróć uwagę, że ilustracje przedstawiają przeciwieństwa - ostre kolce oraz miękkie piórka.

Dynamika jako jeden z elementów dzieła muzycznego

Według *Słowniczka muzycznego* pod red. J. Habeli dynamika to:

“ (z gr. dgnamikós = posiadający siłę) — określenie wszystkich zjawisk związanych z głośnością dźwięków i jej zmianami w utworze.

Źródło: Jerzy Habela, *Słowniczek muzyczny*, PWM, Kraków 1998 s. 54

W najprostszym wytłumaczeniu dynamika to znaki na partyturze, które określają w jaki sposób muzyk musi zagrać dźwięk. Zwróć uwagę w jaki sposób został zagrany poniższy utwór. Wyróżniamy dwa podstawowe znaki f (forte – głośno) oraz p (piano – cicho). Każdy znak występuje w kilku stopniach natężenia. Do najczęściej stosowanych określeń zalicza się:

- fff (*fortissimo possibile*) – możliwie najgłośniej
- ff (*fortissimo*) – bardzo głośno
- f (*forte*) – głośno
- mf (*mezzo forte*) – średnio głośno
- mp (*mezzo piano*) – średnio cicho

- p (piano) – cicho
- pp (pianissimo) – bardzo cicho
- ppp (pianissimo possibile) – możliwie najciszej

Wysłuchaj utworu i zwróć uwagę w jaki sposób instrumentalista wykonuje utwór.

1

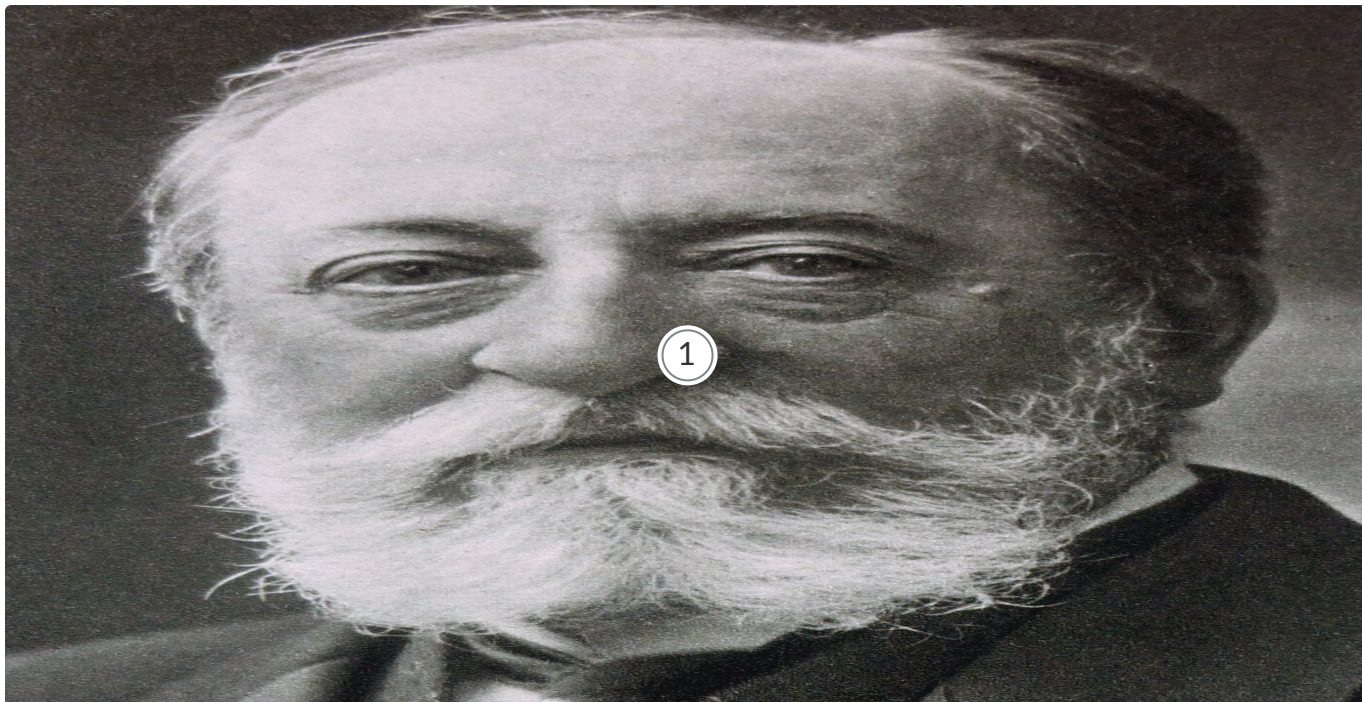
Utwór: *Baba Jaga* z cyklu *Obrázky z wystawy* autorstwa Modesta Musorgskiego

Wykonawca: Andrea Kauten

Źródło: Mozart/Schumann/Mussorgsky: Piano Works

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

Ilia Rypin, „Portret Modesta Musorgskiego”, 1881, Galeria Trietiaowska, Moskwa, Rosja, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Modest_Musorgsky.jpg), domena publiczna (Fotografia); Modest Musorgski, „Obrázky z wystawy” – „Baba Jaga”, [online-skills](https://www.online-skills.com/en/modest-musorgsky-baba-jaga), CC BY 3.0

1

Utwór: *Łabędź* z cyklu *Karnawał zwierząt* autorstwa Camille Saint-Saëns

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

Camille Saint-Saëns, wikimedia.org, domena publiczna (Fotografia); Camille Saint-Saëns, „Karnawał zwierząt” – „Łabędź”, AMFN, CC BY 3.0

Ćwiczenie 4

Wysłuchaj dwóch fragmentów muzycznych i przyporządkuj cechy obu utworów do odpowiedniej grupy.

Baba Jaga

Łabędź

wykonywany na wiolonczeli
i fortepianie

spokojny

relaksujący

powoduje niepokój

szybki

straszny

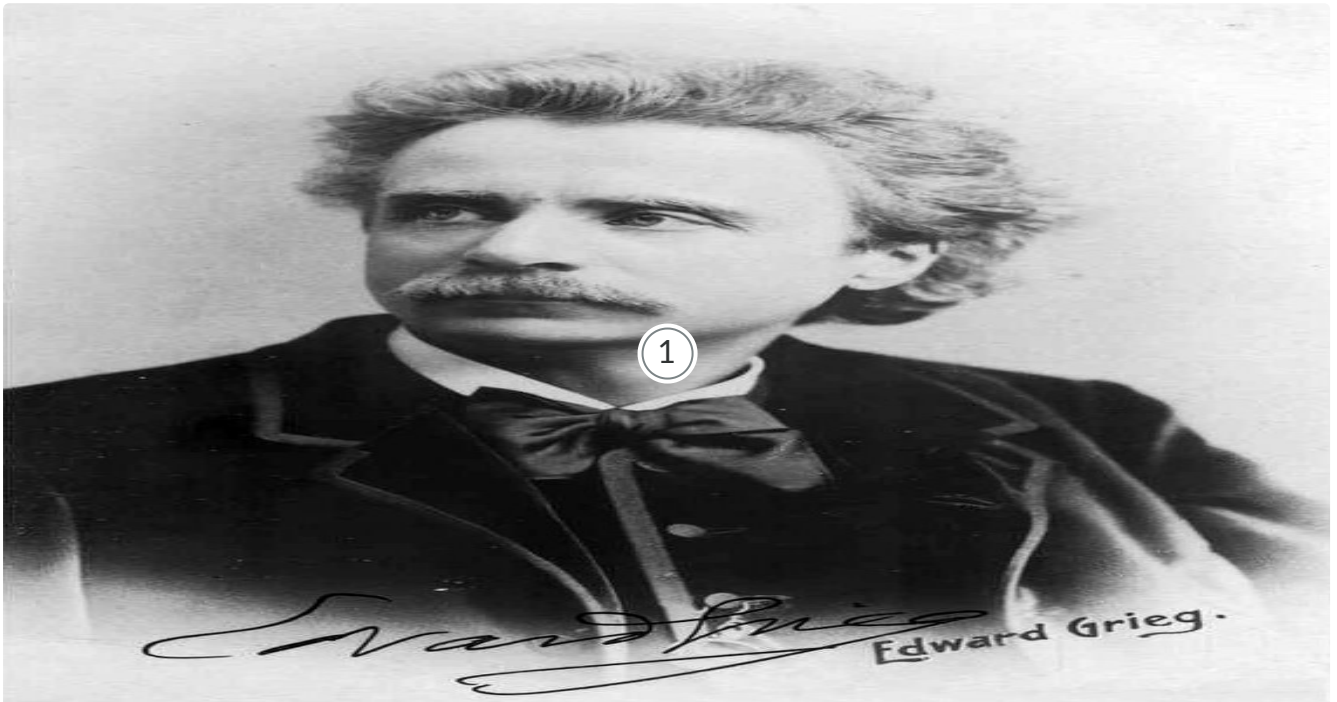
wykonywany na fortepianie

Agogika jako jeden z elementów dzieła muzycznego

Agogika – element muzyki odnoszący się do tempa utworu (szybkości).

Ćwiczenie 5

Wysłuchaj obu utworów, a następnie do utworów dopasuj odpowiednią ilustrację.

1

Utwór: *W grocie króla gór* z I Suity *Peer Gynt* op. 46, autorstwa Edvarda Griega

Wykonawca: The Hallé Orchestra, sir. John Barbirolli (dyrygent)

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

Edvard Grieg, wikimedia.org, domena publiczna (Fotografia); Edvard Grieg, „W grocie króla gór” z I Suity „Peer Gynt” op. 46, AMFN, CC BY 3.0

1

Utwór: *Słoń* z cyklu *Karnawał zwierząt*, autorstwa Camille Saint-Saëns

Wykonawca: Cincinnati Pops Orchestra

Źródło: The Carnival of the Animals

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

Camille Saint-Saëns, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Camille_Saint-Saens.jpg), domena publiczna (Fotografia); Camille Saint-Saëns, „Karnawał zwierząt” – „Słoń”, online-skills, CC BY 3.0

Utwór Camille Saint Saens

Utwór Edvarda Griega

Kolorystyka jako jeden z elementów dzieła muzycznego

Kolorystyka – element muzyki związany z barwą dźwięku.

Ćwiczenie 6

Wysłuchaj przykładu muzycznego pt. *Bydło* autorstwa Modesta Musorgskiego w wersji na fortepian oraz na orkiestrę i rozwiąż ćwiczenie.

1

Utwór: *Bydło* z cyklu *Obrazki z wystawy* (fragment), autorstwa Modesta Musorgskiego

Wykonawca: Pianista z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

2

Utwór: *Bydło* z cyklu *Obrazki z wystawy*, autorstwa Modesta Musorgskiego

Wykonawca: Berlin Philharmonic Orchestra, Carlo Maria Giulini, Yefim Bronfman

Źródło: Mussorgsky: Pictures at an Exhibition

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

Modest Musorgski, [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Modest_Musorgsky.jpg), domena publiczna (Fotografia); Modest Musorgski, „Bydło”, AMFN, CC BY 3.0

Wskaż cechy charakterystyczne obu wersji utworu.

☐

W obu nagraniach charakterystyczne jest stopniowe narastanie dźwięku, a potem jego zanikanie.

- ☐ Utwór w obu przykładach pozbawiony jest cech muzyki ludowej.
- ☐ W pierwszym przykładzie występują dwa fortepiany.
- ☐ Oba przykłady sprawiają wrażenie mrocznych i topornych.
- ☐ Pierwsze nagranie wydaje się cięższe przez styl gry instrumentalisty.
- ☐ W drugim przykładzie występują między innymi instrumenty dęte, smyczkowe, werble oraz kotły.

Ćwiczenie 7

Wysłuchaj przykładu muzycznego, a następnie wskaż ilustrację, która wyraża nastrój kompozycji.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/Pek8vh6PK>

Ćwiczenie 8

Który z podanych elementów muzyki odpowiada za barwę dźwięku?

☐ agogika

☐ kolorystyka

☐ artykulacja

Ćwiczenie 9

Spośród podanych poniżej tytułów utworów muzycznych wybierz te, które prezentowane były na zajęciach.

☐ R. Schumann – *Marzenie*

☐ E. Grieg – *Poranek z I Suity Peer Gynt op. 46*

☐ C. Saint-Saëns – *Karnawał zwierząt – Słoń*

☐ M. Musorgski – *Obrazki z wystawy – Promenada*

☐ M. Musorgski – *Obrazki z wystawy – Taniec kurcząt w skorupkach*

☐ C. Saint-Saëns – *Karnawał zwierząt – Łabędź*

☐ M. Musorgski – *Obrazki z wystawy – Bydło*

Słownik pojęć

Elementy dzieła muzycznego

elementy wydzielone w dziele muzycznym za pomocą analizy; należą do nich: melodyka, harmonika, rytmika, dynamika, agogika, kolorystyka, artykulacja.

Fantazja

utwór muzyczny o swobodnej budowie, nawiązujący do innych form muzycznych.

Legato

(wł. związany) – sposób artykulacji, tj. wykonywania kolejnych dźwięków w sposób ciągły, nieprzerwany, bez oddzielania jednego od drugiego; w notacji stosuje się oznaczenie słowne lub za pomocą wiązania łukiem.

Portato

(wł. przenoszony) – rodzaj artykulacji pośredni między legato a staccato, polegający na oddzielnym, wyrazistym, lecz nie ostrym wykonywaniu kolejnych dźwięków; oznacza się poziomą kreską nad nutami

Staccato

wym. stakkato; wł. oderwany, oddzielony) – rodzaj artykulacji dźwiękowej polegający na ostrym oddzielaniu dźwięków od siebie przez znaczne skracanie ich wartości rytmicznych.

Źródła:

Mała Encyklopedia Muzyki, PWN, Warszawa 1981.

Jerzy Habela, *Słowniczek Muzyczny*, PWM, Kraków 1998.

sjp.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

[Modest Musorgski, "Noc na Łysej Górze", online-skills, CC BY 3.0](#)

2

Modest Musorgski, „Obrazki z wystawy” – „Taniec kurcząt w skorupkach”, AMFN, CC BY 3.0

3

Modest Musorgski, „Obrazki z wystawy” – „Baba Jaga”, online-skills, CC BY 3.0

4

Camille Saint-Saëns, „Karnawał zwierząt” – „Łabędź”, AMFN, CC BY 3.0

5

Edvard Grieg, „W grocie króla gór” z I Suity „Peer Gynt” op. 46, AMFN, CC BY 3.0

6	Camille Saint-Saëns, „Karnawał zwierząt” – „Słoń”, online-skills, CC BY 3.0
7	Modest Musorgski, „Bydło”, AMFN, CC BY 3.0
8	Robert Schumann, „Marzenie”, AMFN, CC BY 3.0

Bibliografia

Encyklopedia muzyki, pod red. A. Chodkowskiego, PWN, Warszawa 1995

Mała Encyklopedia Muzyki, PWN, Warszawa 1981

red. Andrzej Chodkowski, *Encyklopedia muzyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995

Franciszek Wesołowski, *Zasady muzyki*, Polskie Wydawnictwo Muzyczne, Kraków 1986

Jerzy Habela, *Słowniczek Muzyczny*, PWM, Kraków 1998.

Ulrich Michels, *Atlas muzyki*, t. I, Warszawa 2002.